

Balíček Fit for 55 obecně

Balíček Fit for 55 byl Evropskou komisí připraven na základě souhlasu Evropského parlamentu a všech členských států včetně České republiky s tím, že Evropská unie by měla do roku 2030 snížit své emise skleníkových plynů o alespoň 55 % oproti roku 1990. Jedná se o kompromisní číslo, Evropský parlament požadoval ještě vyšší cíl. Některé členské státy jako Německo, Dánsko či Švédsko mají vlastní vyšší cíle. Z hlediska ochrany klimatu a dodržení evropského závazku z Pařížské dohody, tedy snížit emise tak, aby se podařilo udržet globální nárůst teploty o 1,5°C do konce století a dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050 se jedná o absolutní minimum.¹ Zároveň Evropská komise minulý rok zveřejnila zhodnocení dopadů snížení emisí EU jako celku o 55 %, které ukazuje, že cíl je technicky i ekonomicky proveditelný.²

Je potřeba říct, že čím dříve začneme emise snižovat, tím méně negativním efektům změny klimatu budeme vystaveni (vlny veder, záplavy, požáry – všechny tyto jevy se s přibývajícím teplotou stávají častějšími a ničivějšími).³ S tím jsou samozřejmě spojeny i obrovské ekonomické náklady. Kalkulace toho, kolik nás bude stát každá desetina stupně oteplení navíc se zatím dosti liší, avšak závěr z nich vyplývá zcela jasný – náklady naší nečinnosti mnohonásobně převýší náklady včasných dekarbonizačních opatření, včetně těch obsažených právě v balíčku Fit for 55.⁴

Podle jedné z nejnovějších studií vyplývá, že náklady na dekarbonizaci by mohly být ve výši 2-2,5 % světového HDP ročně. Naproti tomu náklady nečinnosti proti změnám klimatu by se vyšplhaly na 10 % světového HDP ročně do roku 2050 a 18 % HDP do konce tohoto století.⁵ I při pohledu pouze na Evropu jsou data neúprosná. Podle Evropské agentury pro životní prostředí stojí znečištění ovzduší ročně Evropany 277 – 433 miliard eur. To je přibližně 2-3 % evropského HDP.⁶

Naproti tomu existují studie, které ukazují, jaké sociální a ekonomické benefity můžou mít aktivity na zmírňování klimatické změny na českou ekonomiku. Například pokud by Česká republika navýšila podíl obnovitelných zdrojů do roku 2030 v souladu s balíčkem Fit for 55, přineslo by jí to snížení klimatických škod o 25 miliard Kč a škod na zdraví o 6,4 miliard Kč. Zároveň by to mohlo přinést až 108 tisíc nových

¹ <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0176>

³ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

⁴ <https://yaleclimateconnections.org/2020/11/fighting-climate-change-cheaper-than-business-as-usual-and-better-for-the-economy/>

⁵ <https://www.reuters.com/business/cop/climate-inaction-costlier-than-net-zero-transition-economists-2021-10-25/>

⁶ <https://www.eea.europa.eu/highlights/industrial-air-pollution-in-europe>

pracovních míst.⁷ Podobně renovace budov má značné kobenefity, kromě snížení závislosti na fosilních palivech používaných pro vytápění jako je uhlí a plyn, to také přinese povzbuzení zejména lokální ekonomiky. Jedna státní koruna vložená do podpory kvalitních budov a obnovitelných zdrojů navíc vybudí celkovou investici ve výši dvě až čtyři koruny.⁸

- **Reforma systému obchodování s emisními povolenkami EU ETS**

Evropský systém obchodování s emisními povolenkami EU ETS je nejdéle fungujícím takovým systémem na světě a za tu dobu inspiroval ke vzniku podobných systémů, kterých dnes ve světě funguje přibližně 60.⁹

Systém EU ETS prošel již v minulosti několika reformami, díky nimž nyní funguje poměrně stabilně a předvídatelně. Emise zahrnuté v systému EU ETS (tedy emise z energetiky, velkého průmyslu a vnitroeurospkých letů) se Evropě daří snižovat lépe, než emise mimo EU ETS. I proto je nový cíl Evropské komise snížit emise zahrnuté v EU ETS do roku 2030 o 61 % oproti roku 2005 uskutečnitelný. Je potřeba také zdůraznit, že rostoucí cena emisní povolenky má pouze marginální roli v současném zvyšování cen energií, naprosto zásadní roli hraje rostoucí cena plynu, která je dána rostoucí poptávkou, klesající nabídkou a geopolitickým vývojem.¹⁰

Postupně rostoucí cena emisní povolenky naopak znamená, že největší znečišťovatelé budou za své znečištění platit odpovídající částku (minimalizují se tak negativní externality) a budou motivováni k modernizaci a dekarbonizaci svých provozů. S rostoucí cenou povolenky také rostou výnosy jednotlivých členských států z jejich aukcí, které pak každý stát může znovu investovat do modernizace své ekonomiky. Je proto zásadní, aby 100 % výnosů z aukcí povolenek šlo na dekarbonizační opatření tak, jak navrhuje Komise.

Systém obchodování s emisními povolenkami je jedním z nejlépe fungujících tržních nástrojů na efektivní snižování emisí skleníkových plynů a měl by proto být zachován a dále posílen (např. navýšením lineárního redukčního faktoru na 4,2 % ročně či permanentním rušením přebytečných povolenek v rezervě tržní stability), jak navrhuje balíček Fit for 55.

Problematickým aspektem, který zůstává i nadále nevyřešen, jsou povolenky přidělované bezplatně velkým průmyslovým znečišťovatelům. Bezplatné alokace jednak podrývají celý princip „znečišťovatel platí“ a přesouvají negativní externality

⁷ https://www.alies.cz/wp-content/uploads/2021/07/COZP-2021-Rozvoj-OZE-2030_final2.pdf

⁸ <https://www.modernienergetika.cz/aktuality/jedna-statni-koruna-vlozena-do-podpory-kvalitnich-budov-a-obnovitelnych-zdroju-vybudi-celkovou-investici-dve-az-ctyri-koruny/>

⁹ <https://faktaoklimatu.cz/explainery/emisni-povolenky-ets>

¹⁰ <https://ember-climate.org/commentary/2021/10/26/czechia-exposed-to-fossil-electricity-price-shocks/>

na společnost, zároveň se tak i členské státy ochuzují o výnosy z povolenek, které by jinak znečišťovatelé nakoupili v aukci. Díky povolenkám zdarma tak dosáhla část průmyslových firem v EU v letech 2008 - 2019 nezasloužených zisků ve výši 50 miliard euro.¹¹ Obzvláště ve chvíli, kdy se systém EU ETS bude rozšiřovat i na další sektory jako je silniční doprava a vytápění budov, je neakceptovatelné, aby průmysl zůstal černým pasažérem.

- **Klimatický sociální fond**

Evropská komise si je vědoma toho, že některá nově navrhovaná opatření, zejména vznik paralelního systému EU ETS pro silniční dopravu a budovy, budou mít dopady na sociálně nejslabší. Proto navrhuje vznik nového Sociálního klimatického fondu, do kterého by mělo jít 25 % výnosů z prodeje povolenek v rámci systému EU ETS pro dopravu a budovy. Rozpočítání mezi členské státy je navrženo na základě statistických ukazatelů úrovně chudoby ve společnosti.

Centrum pro dopravu a energetiku podporuje vznik nového Sociálního klimatického fondu ke kompenzaci dopadů na nízkopříjmové skupiny obyvatel. Fond má potenciál urychlit transformaci u nízkopříjmových domácností, může pomoci řešit energetickou chudobu i podpořit komunitní energetiku. Domníváme se ovšem, že celkový objem prostředků ve fondu je zapotřebí výrazně navýšit a jeho funkční období prodloužit.

Stejně tak by bylo možné zahrnout i další ukazatele do výpočtu národních alokací z fondu, jako například ukazatel procenta domácností, které jsou ohroženy energetickou chudobou. Z pohledu České republiky bude také zásadní to, jak bude s peněz z fondu nakládáno. Měly by jít co nejpřímějším způsobem těm nejvíce ohroženým, nízkopříjmovým domácnostem na podporu zateplení a nízkoemisních způsobů dopravy, nikoliv na pokračování využívání fosilních paliv.

- **Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM)**

Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích, někdy také označován jako „uhlíkové clo“ je nový legislativní návrh, který má za cíl jednak zabránit úniku uhlíku do třetích zemí s nižší cenou uhlíku než EU a jednak ochránit konkurenceschopnost evropského vysoce emitujícího průmyslu. V první fázi se dotkne importů do EU v těchto sektorech: železo a ocel, hliník, cement, hnojiva, elektrická energie. Nejvíce se to dotkne těchto států, které s EU obchodují: Rusko, Turecko, Čína, Ukrajina, Jižní Korea, Indie, Spojené arabské emiráty, Srbsko a Černá Hora.

Importéři budou muset od roku 2023 reportovat své emise a od roku 2026, kdy CBAM vstoupí v platnost, kupovat pro vstup na evropský společný trh certifikáty v hodnotě aktuální ceny evropské emisní povolenky a tím se vyrovná cenové zatížení uhlíku. Cílem CBAM je mimo jiné motivovat státy, které s EU obchodují, aby zavedly

¹¹ https://carbonmarketwatch.org/wp-content/uploads/2021/06/Phantom_leakage_WEB.pdf

či zvýšily své vlastní zpoplatnění uhlíku. Tím by se platbě CBAM vyhnuly a celosvětově by se cena uhlíku přiblížila optimu, které je potřebné pro efektivní řešení klimatické krize (vědci odhadují, že je potřeba, aby cena za tunu ekvivalentu CO₂ dosáhla globálně 40 – 80 USD v současnosti a 50 – 100 USD během příštích deseti let¹²).

Centrum pro dopravu a energetiku vítá návrh Evropské komise na vytvoření mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM) a podporuje jeho zavedení, ačkoli s některými výhradami. Podporujeme například, aby byl systém CBAM spuštěn co nejdříve, tedy již v roce 2023 a jeho start nebyl odkládán.

Dále je CDE zásadně proti tomu, aby bylo zachováno 10leté přechodové období, kdy budou nadále přidělovány bezplatné povolenky evropskému průmyslu a zároveň bude aplikován CBAM na mimoevropský průmysl (2026-2035). Takový postup by podryval primární účel CBAM, kterým je zajištění globálního snížení emisí skleníkových plynů v nejvíce emisně náročných průmyslových sektorech a výrobě elektřiny a zabránění potenciálnímu úniku uhlíku. Zároveň by tento postup nebyl v souladu s pravidly WTO, jelikož by evropským producentům poskytoval dvojitou ochranu před zahraniční konkurencí. V neposlední řadě členské státy přichází kvůli bezplatným povolenkám o značné finanční prostředky (v řádech stovek miliard eur), které by jinak státy měly z výnosů z aukcí povolenek a které by mohly dále investovat do sociálně spravedlivé dekarbonizace svých ekonomik.

CDE také zdůrazňuje, že mechanismus CBAM by měl být vnímán primárně jako způsob spolupráce mezi EU a třetími zeměmi na dekarbonizaci jejich ekonomik, nikoliv nástroj protekce evropského průmyslu. I z toho důvodu zastáváme pozici, že výnosy z prodeje certifikátů dovozcům na evropský trh by měly být využity na finanční podporu mitigačních a adaptačních opatření v dotčených třetích zemích, zejména pak těch nejméně rozvinutých.

- **Nařízení o sdílení úsilí (ESR)**

Nařízení o sdílení úsilí pokrývá emise z těch sektorů, které nejsou pokryty v systému EU ETS, tedy doprava, budovy, zemědělství a odpadové hospodářství. Na rozdíl od emisí pokrytých systémem EU ETS, emise v nařízení o sdíleném úsilí neklesají a v některých sektorech, jako například v dopravě, dokonce každoročně rostou. V České republice emise z dopravy vzrostly od roku 1990 do roku 2018 o 69 %, v odpadovém hospodářství dokonce o 83 %.¹³

Snížování emisí v rámci nařízení o sdíleném úsilí je na zodpovědnosti jednotlivých členských států. Každý členský stát má vyměřený cíl, kterého by měl dosáhnout.

¹² Carbon Pricing Leadership Coalition, “Report of the High-Level Commission on Carbon Prices”, 29.5.2017, https://static1.squarespace.com/static/54ff9c5ce4b0a53decccfb4c/t/59b7f2409f8dc5316811916/1505227332748/CarbonPricing_FullReport.pdf

¹³ <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr-vyvoji>

Tento cíl je počítán podle HDP na hlavu, tudíž chudší evropské státy mají relativně nižší cíle než státy bohatší. Česká republika tak mohla do roku 2020 emise v sektorech pokrytých ESR dokonce navýšit o 9 % oproti roku 2005.

Nově Evropská komise navrhuje, aby emise v sektorech zahrnutých v nařízení o sdíleném úsilí klesly v EU jako celku o 40 % do roku 2030 v porovnání s rokem 2005. Tento cíl je nižší než cíl pro emise zahrnuté v systému EU ETS a odpovídá pomalejší trajektorii jejich snižování. Česká republika by měla podle nového rozpočítání mezi členské státy snížit své emise v ESR sektorech o 26 % do roku 2030 v porovnání s rokem 2005. Nejbohatší státy EU mají vyměřený cíl 50% snížení emisí, nejchudší 10% snížení.

Je potřeba zmínit, že mnoho členských států má stanovené vlastní, ještě ambicióznější cíle a směřování evropské ekonomiky k hluboké dekarbonizaci je tak na příštích deset let dané. Česká republika by měla balíček Fit for 55 vnímat jako jedinečnou příležitost jak zůstat moderní, relevantní a konkurenceschopnou ekonomikou. Vzhledem k tomu, že více než 80 % našeho exportu jde právě na společný evropský trh, je pro nás zásadní nezůstat v dekarbonizaci pozadu.

Vzhledem k tomu, že Česká republika měla doposud velmi benevolentně stanovený národní cíl v rámci ESR, nebyla zde dostatečná motivace na snižování emisí v zásadních sektorech jako je doprava či budovy. Je třeba si ale uvědomit, že čím později začneme emise v těchto sektorech snižovat, tím více zůstáváme na evropském trhu pozadu a tím náročnější pro nás bude dosažení klimatické neutrality do roku 2050.

Můžeme vzít nový cíl jako příležitost a využít všech dostupných finančních prostředků, které v následujícím rozpočtovém období budou k dispozici (jedná se o historicky bezprecedentně vysoký objem financí ať už z kohezních fondů, tak z fondu obnovy, fondu pro spravedlivou transformaci či modernizačního fondu). Můžeme stavět na úspěšných programech, jako je například Nová zelená úsporám, která pomáhá lidem a firmám snižovat energetickou náročnost budov a tím šetří jak peníze, tak emise. V sektorech, kde se nám zatím emise snižovat nedařilo, jako je například doprava a odpadové hospodářství naopak můžeme balíček Fit for 55 vnímat jako zásadní impuls nastartovat jejich transformaci a využít všechny kobenefity, které tato transformace nabízí.

Kontakt:

Kateřina Davidová
katerina.davidova@cde-org.cz

Centrum pro dopravu a energetiku
[Web](#) | [Facebook](#) | [Twitter](#) | [LinkedIn](#)